دیدگاه **سعیده مرادی؛** روزنامه‌نگار

گروه «من درد مشترکم» تاکنون بیش از ۲۵۰ فرد را از قصاص رها کرده است

مردم ناجی

برای بسیاری از خانواده‌هایی که عزیزان آنها بر اثر یک لحظه غفلت سرشـان تا پای دار رفته گروه «من درد مشترکم» نامی آشناست و حکم فرشته نجات را دارد. این گروه بیش از ۲ دهه کارش گرفتن رضایت اولیای‌دم و نجات جان انسان‌هایی اسـت که یک لحظه خشم یا یک حادثه و اتفاق غیرمنتظره آنها را قاتل کرده و حکم قصاص را دست‌شان داده است.

شروع کار با افراد زیر ۱۸سال

حدود ۲۰ سال پیش بود که گروه من درد مشترکم فعالیتش را برای لغو حکم قصاص افراد مشـمول دیه شروع کرد. در ابتدا فعالیت گروه هدف این تشکل، کودکان زیر ۱۸سال و زنان بود. اما گروه من درد مشترکم، دایره فعالیتش را پس از مدتی گسترش داد. اعضای این گروه به‌خوبی می‌دانستند که به هر حال در میان بقیه مجرمان، همچنان محکومانی وجود دارند که غیرعمد خطا کرده‌انـد و هر لحظه منتظر جاری شدن حکم هستند.

برای همین سـراغ پرونده‌هـای دیگر و جلـب رضایت اولیای‌دم، رفتند و توانسـتند در این مسیر مؤثر باشند. در نهایت رضایت خانواده‌های بسیاری را گرفتند و افراد زیادی را از چوبه دار رها کردند. فرخنده جبارزادگان که مؤسـس این تشکل مردمی است و بانوان دیگری چون «رمضانی» و «رضاییان» که همگی یک روز با مشکلات این‌چنینی دست و پنجه نرم می‌کردند، تاکنون توانسـته‌اند ۲۵۰ پرونده را پیگیری و رضایت اولیای دم را بگیرنـد. اوایل فعالیت این گروه فقط محدود به تهران بود اما در زمانی کوتاه خبر این موضوع به شهرسـتان‌ها هم رسـید و پرونده‌هایی از نقاط مختلف کشور به سراغ اعضای گروه من درد مشترکم آمد. آنها در چارچـوب اولویت‌های گروه، سـراغ این پرونده‌ها رفتند. اکنون بیش از ۸۰ درصد پرونده‌هـای این گروه از شهرستان‌ها هستند.

کمک به چه پرونده‌ها و از چه روش‌هایی؟

این گروه مردم‌نهاد در فعالیتش چارچوب‌های خاص خود را دارد. بیشتر سـراغ پرونده‌هایی می‌رود که در آن قتل با برنامه‌ریزی رخ نداده باشـد و همچنین مبلغ تعیین شده برای وجه‌المصالحه، رقم بسیار بالایی را شامل نشود. البته اعضای این گروه قبل از هر اقدامی سعی می‌کنند تا استعلام و تأییدیه حسن‌اخلاق زندانی را بگیرند تا بعدها مسئولیتی در قبال جامعه نداشته باشند.

در گرفتن رضایت از اولیای‌دم هم شـیوه این گروه به این شـکل اسـت که آنها برای پرونده‌های مختلـف، راه‌های متفاوتی را در پیش می‌گیرند. چون اعضای گروه به‌خوبی می‌دانند که گرفتـن رضایت بـرای خانواده‌های مختلف مشـابه نیسـت و باید برای هریک راه خاص خود را بروند و از یک نسـخه واحد نمی‌توان برای همه اسـتفاده کرد، اما آنچه در مورد همـه آنها صدق می‌کند، این اسـت که نمی‌توان هرگـز از تمـاس تلفنی برای گرفتـن رضایت اسـتفاده کرد، مگر برای دیـدار آن هم در شـرایطی که امکان هماهنگی از طرف رابط وجود داشـته باشـد. آنها گاهی برای به سـرانجام رسـیدن پرونده‌ها سال‌ها وقت می‌گذارنـد و بارها به خانـه مقتول مراجعـه می‌کنند تا موفق شوند.

تأمین دیه

یکی از مشکلات اساسـی که توسط اعضای این گروه برای دسـتیابی به موفقیت مطرح می‌شـود، تأمین مبلغ دیه است که گاهی خانواده اولیای‌دم بیشـتر از مبلغ دیه‌های دولتی درخواست و کار را مشـکل می‌کنند. جبارزادگان می‌گوید: «با ارتباطاتی که با مـردم و خیران داریم، مبالغ دیه را فراهم می‌کنیم. از طریق گروه‌هایی در شـبکه‌های اجتماعی، تـلاش داریم تا مبالغی را که بـرای دیه تعیین می‌شـود، جمع‌آوری و به خانـواده اولیـای‌دم پرداخت کنیم.» این گروه در راسـتای اهداف خود تاکنون چندین نمایشـگاه را نیز برگزار و از هنرمندان درخواست کرده تا آثارشـان را برای کمک به آزادی زندانیـان غیرعمد در اختیار نمایشگاه بگذارند که با استقبال خوب هنرمندان، درآمد حاصـل را بـرای تأمیـن مبلغ دیه صرف شـده است.

گذشت از قصاص سال گذشته افزایش ۲۰ درصدی داشت

بخشش، لازم نیست اعدامش کنید!

گزارش **مریم باقرپور** روزنامه‌نگار

ماجرای تلخ محکومان به قصاص مشترک است، اما گاهی پایانش متفاوت می‌شود و با بخشش اولیای‌دم، فرصت زندگی دوباره برای محکومان به‌وجود می‌آید. چنان‌که آمارها نشان از افزایش بخشش خانواده‌ها در سال‌های اخیر دارد، تاجایی که میزان گذشت در سال ۱۴۰۱ نسبت به سال قبلش، ۲۰درصد بیشتر شده است و هر روز خبر جدیدی از بخشش‌ها در گوشه و کنار این سرزمین به گوش می‌رسد. با کمک اعداد و ارقام وضعیت بخشندگی مردم ایران را در سال‌های اخیر بررسی کرده‌ایم.

صلح و بخشش سال ۱۴۰۱ چه وضعیتی داشت؟

«صلح، بخشش و رضایت» شعار گروه‌هایی است که در قالب هیأت‌های صلح و سـازش فعالیت می‌کنند. در این گروه از داوطلبان تا خیران و کارشناسان قوه قضاییه حضور دارند و سال ۱۴۰۱ حدود ۶۵۰ محکوم به قصاص با تلاش آنها از چوبه‌دار نجات یافتند. در این میان سهم شوراهای حل اختلاف در نجات محکومان به قصاص ۳۵۴ نفر بود و بقیه از سوی اقشار مختلف جامعه، خیران و گروه‌های نجات، از مجازات مرگ رهایی یافتند. آمار بخشیده‌شدگان برخی از استان‌ها در زیر آمده است.

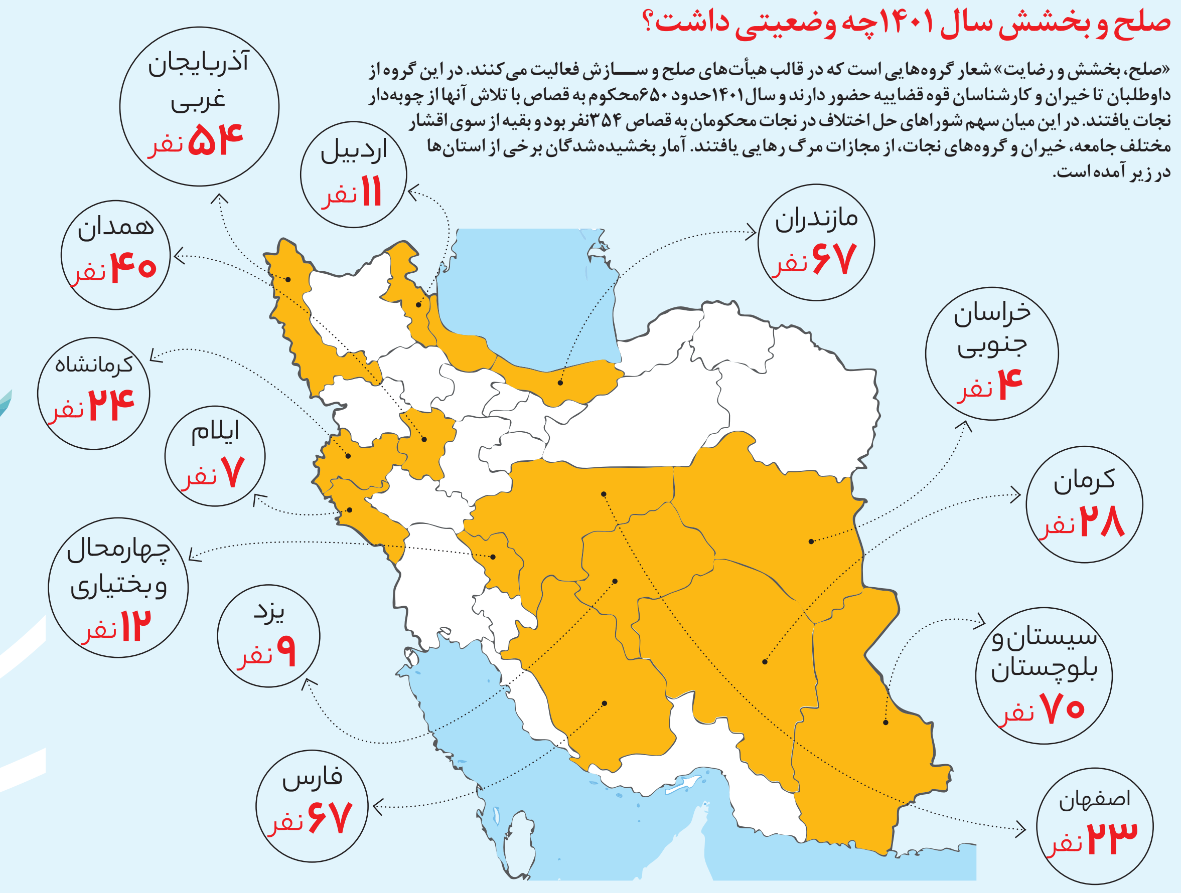

آنچه سازمان ملل اعلام کرد

سال ۲۰۲۲ شورای حقوق بشـر سازمان ملل متحد براساس گزارش‌ها و اخبار منتشرشده در رسانه‌های رسمی داخل ایران، ۶۲۴ مورد بخشش در کشورمان را شناسایی و ثبت کرد. درحالی که این آمار در سال ۲۰۱۹ تعداد ۳۷۴ نفر و در سال‌های پیش از آن کمتر بود. در نتیجه آمارها نشان داد که روند بخشش در ایران روبه‌افزایش است.

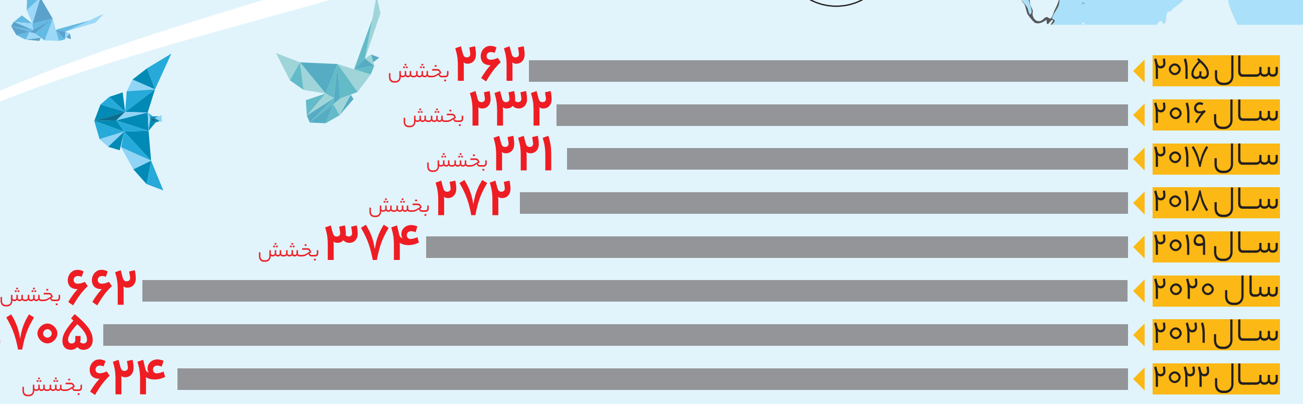

کدام استان‌ها در گذشت پیشی گرفتند؟

شنیدن اینکه در برخی از استان‌های کشورمان هیچ حکم اعدامی برای قتل‌های عمد، به‌دلیل بخشش‌ها صادر نشده، شاید برای‌تان تعجب‌آور باشد. اما با استناد به اسناد منتشر شده شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد، سال ۲۰۲۰ در ۵استان هیچ قصاصی رخ نداده است. در این سال، موارد بخشش در ۲۹استان توسط سازمان ثبت شد که نشان می‌دهد بخشش بیش از اعدام بوده است. همچنین براساس آمار همین شورا در سال ۲۰۲۲ از بین ۳۱استان کشور، خوزستان بیشترین آمار بخشش را به‌خود اختصاص داد. در برخی از استان‌های دیگر مانند سمنان، چهار محال و بختیاری و هرمزگان هم آمار قصاص صفر بود.

سال ۲۰۲۰

استان	بخشش	قصاص
اصفهان	۵۶	۸
مازندران	۴۱	۲
خوزستان	۲۶	۱
زنجان	۱۸	۴
اردبیل	۱۵	۷
کهگیلویه وبویراحمد	۹	۵
یزد	۵	۳
کردستان	۴۹	۱۵
آذربایجان غربی	۳۷	۲۱
کرمان	۲۲	۰
بوشهر	۱۸	۰
هرمزگان	۱۱	۱
سمنان	۸	۰
قزوین	۴	۳
فارس	۴۵	۱۲
سیستان وبلوچستان	۳۴	۸
چهارمحال وبختیاری	۲۰	۵
کرمانشاه	۱۷	۴
خراسان شمالی	۱۱	۳
ایلام	۸	۰
مرکزی	۳	۲
خراسان رضوی	۴۵	۲۳
گلستان	۲۸	۴
قم	۲	۲
گیلان	۱۶	۸
همدان	۱۱	۱
لرستان	۷	۸
خراسان جنوبی	۳	۰

سال ۲۰۲۲

استان	بخشش	قصاص
خوزستان	۷۴	۵
سیستان وبلوچستان	۴۳	۴۸
گلستان	۲۴	۵
بوشهر	۱۷	۱
اردبیل	۱۳	۷
همدان	۸	۲
زنجان	۶	۶
خراسان جنوبی	۳	۱
البرز وتهران	۶۸	۷۰
کرمان	۳۵	۴
کرمانشاه	۲۱	۶
سمنان	۱۶	۰
قزوین	۱۲	۵
خراسان رضوی	۸	۱۱
ایلام	۶	۸
مرکزی	۲	۱
فارس	۵۲	۲۹
مازندران	۳۴	۷
اصفهان	۲۰	۱۹
یزد	۱۴	۵
گیلان	۸	۱۳
کردستان	۷	۴
آذربایجان شرقی	۴	۳
آذربایجان غربی	۵۰	۷
هرمزگان	۲۸	۰
لرستان	۱۷	۱۱
چهارمحال بختیاری	۱۴	۰
خراسان شمالی	۸	۱
کهگیلویه وبویراحمد	۶	۲
قم	۴	۶

۲۰ درصد	آمار بخشش در پرونده‌های قصاص سال ۱۴۰۱ نسبت به سال ۱۴۰۰ افزایش داشته است.
۹۲ پرونده	بخشش در تهران سال ۲۰۲۰ از سوی شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد به‌عنوان بیشترین آمار پایتخت در مقایسه با سال‌های مختلف اعلام شده است.
۳۸ پرونده	قصاص و قتل عمد منتهی به سازش به‌گفته حجت‌الاسلام والمسلمین حمیدی، رئیس‌کل دادگستری استان کرمان سال گذشته در قالب فعالیت شوراهای حل اختلاف و اجرای پویش‌های مختلف به سازش منتهی شد.
۱۰ ماه	گذشته هیچ محکوم به قصاصی به قرنطینه زندان رجایی‌شهر نرفت و مراسمی برای اجرای حکم برگزار نشد. این ۱۰ماه تا هفته اول اردیبهشت ۱۴۰۲ است.
۳۰ میلیارد تومان	دیه‌ای بود که اولیای دم مقتولی طلب کرده بودند و بیشترین رقم در میان دیه‌های گرفته شده به‌شمار می‌آید. البته به‌دلیل داشتن وضعیت مالی خوب خانواده قاتل، با پرداخت این مبلغ او از قصاص رها شد.
۴ پویش	«به حرمت امام علی(ع) می‌بخشم»، «به عشق امام حسین(ع) می‌بخشم»، «به احترام حاج قاسم گذشت می‌کنم» و «به عشق امام رضا می‌بخشم» بسیاری از متهمان در انتظار چوبه‌دار را نجات دادند.

دیدگاه **مریم باقرپور؛** روزنامه‌نگار

خوزستان چطور و چگونه در بخشش اول شده است؟

جلب رضایت برای ۱۰۶متهم

افزایش ۴۹درصـدی مصالحـه در پرونده‌هـای قصاص نفس سـال ۱۴۰۱استان خوزسـتان، باعث شـده تا این بخش از ایـران در گـروه بیشـترین آمار بخشـش قرار بگیرد. مصالحه‌ها در نتیجه پیگیری‌های مسـتمر اعضای شـورای حل اختلاف و با اسـتفاده از ظرفیت ستاد صبر، همیاران صلح، سـران عشـایر، بزرگان، شـیوخ طوایف و معتمدان منطقه بوده و همچنان ادامـه دارد. به‌طوری که ۲۸اردیبهشت‌ماه با تاسـی به پویش «به حرمت امام رئوف می‌بخشـم»، یک محکوم دیگر به قصاص پس از ۷ سـال با گذشـت اولیـای‌دم در دزفـول، به زندگی بازگشـت. براساس آمار سـال گذشـته ۹۱پرونده قصاص نفس در شـوراهای حل اختلاف اسـتان خوزسـتان و ۱۵پرونده قصاص نفـس در کمیته سـازش اداره کل زندان‌های این اسـتان منجر به سازش شـد. بسـیاری معتقدند که این سازش‌ها در نتیجه مشارکت بوده اسـت. در همین زمینه حجت‌الاسـلام عبدالحمید امانت بهبهانـی، رئیس مرکز توسـعه حل اختلاف اسـتان گفته اسـت: «پیشگیری از گسـترش اختلافات و ایجاد آرامش در جامعه، از مواهب برقراری صلـح میان طرفین دعواسـت که جـز با تلاش مصلحان، اعضای سـتاد صبـر و شـوراهای حل اختلاف محقق نمی‌شود.»

خشمی که جنایت آفرید

براسـاس آمار و مسـتندات بخشـی از قتل‌های استان خوزسـتان در نتیجه نزاع‌هـا رخ داده اسـت. نمونه‌اش نزاعی است که اسـفندماه سال گذشـته بین ۲طایفه در شهرسـتان حمیدیه خوزسـتان رخ داد و در نتیجه ۲نفر از ۲ طایفه به قتـل رسـیدند و چند خانه و خـودرو هم در آتش سـوخت. ایـن پرونده گرچه ۱۲اردیبهشـت‌ماه با برپایی جلسـه‌های مختلف در شـورا حـل اختلاف و همراهی بزرگان طوایف به حرمت بـزرگان و امام‌رضا(ع)، ختـم به‌خیر شـد امـا عامـل اصلـی‌اش خشـم بود. رئیس مرکز توسعه حل اختلاف استان خوزستان می‌گوید: «افراد هنگام خشـم، ممکن اسـت مرتکب اعمال خلاف قانون و عرف شوند و این نافرمانی مدنی به‌ویژه هنگامی که یکی از عزیزان خود را به ناحق از دست داده باشند، بیشتر بروز می‌کند و چه بسـا می‌تواند منشـأ اتفاقات و حوادث ناگوار بیشتری شـود. در این مواقع سران، شیوخ و بزرگان طوایف هستند که با ورود بموقع خود به دعوا، آرامش ایجاد می‌کنند.»

تلاش شبانه‌روزی

بخشـش فرد محکوم به قصاص در دزفول پس از ۲۳ سال حبس بـه حرمت امام رئوف در ۲۳اردیبهشـت امسـال، گذشـت اولیای‌دم از قصاص متهم در میـان‌آب از توابع شهرسـتان شـوش در اواخر فروردین امسـال، رضایت اولیای‌دم، یک محکوم پس از ۶سـال در شهرستان کارون در اوایل فروردین‌ماه و ده‌ها مورد دیگر، نمونه‌هایی اسـت که توسط شـوراهای حل اختلاف اسـتان پیگیری شده و اولیای دم رضایت داده‌اند. حجت‌الاسلام بهبهانی دراین‌باره معتقد اسـت: «خانواده‌هایی که به حرمت قـرآن از حق قصاص خود گذشـتند، قابل احترام و قدردانی هسـتند و بدانند که با این کار پسـندیده، دری از بهشـت را به‌روی خود گشـوده‌اند. چرا که با بخشـش، از گسـترش خشم و ناراحتـی در جامعه پیشـگیری کرده‌اند.» در اسـتان خوزسـتان ۳۲حوزه قضایی وجود دارد کـه در هر حوزه هم چند شـورای حل اختلاف فعال هسـتند. این شوراها برای افزایش مصالحه و افزایش آمار بخشش‌ها در تلاشند. رئیس مرکز توسعه حل اختلاف استان خوزستان می‌گوید: «در کنار تلاش مدیـر کل زندان‌ها و شـوراهای حل اختلاف، بزرگان و مصلحین در حل و فصل ۸۷فقره پرونده قصاص، شورای حل اختلاف اسـتان هم در سال گذشته با ۹۰فقره سازش در پرونده‌های قصاص، رتبه خوبی در کشور کسب کرده است. از طرفی سال گذشته پویش‌های متعددی در این شورا اجرایی شـد که مورد توجه مردم شریف استان قرار گرفـت و نتایج خوبـی به‌دنبال داشـت.» به‌گفته او، شهرستان‌های آبادان و خرمشهر جزو شهرهای برتر کشور در ایجاد صلح و سازش هستند.

شهدای بخشنده

گاهی پرونده‌های قصاص مربوط به متهمی است که فردی را عمد یا غیر عمد حین خدمت به شهادت رسانده اما در جریان پیگیری‌ها، اولیای دم، قاتل را به حرمت شهیدشان بخشیده‌اند، درست مثل همین چند نفر.

اردیبهشت ۱۳۹۲
عامل شهادت بابک شکفته، سرباز نیروی انتظامی؛ چند ثانیه پس از اجرای حکم، با فریاد رضایت خانواده مقتول از مرگ حتمی نجات پیدا کرد.

خرداد ۱۳۹۳
مادر شهید قلی بیرامی، محیط‌بان منطقه حفاظت شده مند بوشهر، باوجود شهادت یکی دیگر از فرزندانش در جنگ تحمیلی، از قصاص قاتل گذشت.

اردیبهشت ۱۳۹۴
اولیای دم شهید محسن دهقان، قاتل محکوم به اعدام را پیش از اجرای حکم بخشیدند. محسن دهقان سال ۱۳۸۹ در مأموریت ایست و بازرسی بسیج به ضرب گلوله به شهادت رسید.

خرداد ۱۳۹۵
قاتل شهید بهرام حنیفی، محیط‌بان منطقه حفاظت شده سهند که به‌صورت عمدی مأموران را هدف قرار داده بود، با رضایت خانواده مقتول از طناب‌دار نجات یافت.

آذر ۱۳۹۸
آرش، قاتل شهید هادی جوان‌دلاور، مأمور نیروی انتظامی، در روز تولد مقتول، زندگی دوباره را هدیه گرفت.

اسفند ۱۴۰۰
مردی که سال ۱۳۹۵ برای فرار از دست مأموران پلیس سرباز وظیفه به‌نام پویا را در استان البرز به آتش کشید، با رضایت خانواده مقتول پای چوبه‌دار برگشت.

گذشت از قصاص عضو

«آمنه از قصاص اسیدپاشـی گذشت»؛ این تیتر بسـیاری از خبرگزاری‌ها و رسـانه‌ها در دهه ۹۰ بود. ماجرا از آنجا شـروع شد که مجید آبان‌ماه سال ۱۳۸۳ به‌دلیل پاسخ منفی آمنه بـه خواسـتگاری‌اش، به‌صورت آمنه اسید پاشید و از همان زمان پرونده جنجالی اسیدپاشی، شروع شـد اما در نهایت آمنه از حق خود گذشت. درحالی که براساس قانون مجازات اسلامی، اگر فردی حین ارتکاب جرم عمدی، باعث جرح یا قطع عضو فرد دیگری شود مجرم یا جانی شناخته و به قصاص عضو محکوم می‌شود اما قربانی می‌تواند از حق خود بگذرد. نمونه دیگر آمنه، فردی در کهگیلویه و بویراحمد است که سال ۱۳۹۳ در درگیری پای خود را از دسـت داد و دادگاه متهم را به قصاص عضو محکوم کرد ولی در نهایت شهریور سال گذشته شاکی او را بخشید.

نخستین بخشش سـال ۱۴۰۲، در آسـتانه عید سعید فطر و به حرمت امام رضا(ع) با رضایت اولیای دم ثبت شـده است. در این پرونده جوان ۲۹ ساله‌ای که سـال ۱۳۹۳، در مشاجره لفظی بر سـر چرای دام، در مراوه‌تپه گرگان، جوانی را به قتل رسانده بود، از چوبه‌دار نجات یافت.

در شـوراهای حـل اختـلاف از افـرادی کـه مایـل باشـند در زمینه‌های داوری میانجیگری و سـازش مشـارکت کنند، در قالب «صلح یار» دعوت به همکاری می‌شود. این افراد، پس از گزینش و دریافت پروانه‌های لازم، مجوز مداخله قانونی در اختلافات مانند پرونده‌های قصاص نفس را می‌گیرند.

«به احترام امام رئوف می‌بخشم»؛ عنوان پویشی است که از پنجم شعبان‌ماه سال گذشته در برخی استان‌ها شروع شده و تا میلاد امام رضـا(ع) ادامه خواهد داشـت. در این پویش صلح‌یاران دنبال جلب رضایت و صلح و سازش در پرونده‌های قابل سازش هستند.

برخی از مردم برای رضایت شرط‌های عجیب اعمال می‌کنند

پیمان‌های خاص

به هر روشی سعی به تسلای دلشان دارند و دوست ندارند خون فرزند، همسر یا خواهر و برادرشان پایمال شود. از سوی دیگر ایمان قلبی و پناه بردن به خدای متعال برخی از آنها را از گرفتن قصاص باز می‌دارد. اما برای پیشگیری از تکرار خطای محکوم، شرط و شروطی قرار می‌دهند که برخی عجیب و تعدادی نیز جالب و متفاوت است.

۱ سمت ما آفتابی نشو

«قاتل پسرم باید تعهد بدهد که بعـد از آزادی در اطراف محل سکونت ما آفتابی نشود و خودش و خانواده‌اش از محله ما بروند و از ایـن پس هرگز سراغ ما نیایند.» اینها شروط پدر مقتول برای بخشش قاتلی است که سال ۱۳۹۴ در پارک شـب‌بو حوالی محله لویزان و در جریان یـک درگیری جان پسر او را گرفت. نزاعی که در آن مرد ۴۵ساله با ضربه چاقو مجروح و بعدها در بیمارستان فوت کرد. عامل این درگیری جوانی ۲۱سـاله به نام مهدی بود که در نهایت پس از ۶سال با پذیرش شرایط آزاد شد.

۲ شیرخوارگاه ۳طبقه بساز

ساخت یک شیرخوارگاه به‌نام مقتول، شـرط اولیای‌دم برای بخشش قاتلی است که بر سر همسـر صیغه‌ای‌اش دست به جنایت زد و ۲بار پای چوبه‌دار رفت امـا در آخرین لحظات توانسـته مهلت بگیرد و به زندان برگردد. نخستین برگ این پرونده هفتم فروردین‌ماه ۱۳۸۳ ورق خـورد و پـس از یک دهه و ۲بـار پای چوبه دار رفتن، اولیای دم رضایت دادند که علی (قاتل) به شـرط آنکه شـیرخوارگاهی ۳طبقه در پاکدشت به‌نام مقتول بسازد، او را ببخشند.

۳ پسرم باید به خوابم بیاید

«باید صبر کنیـد تا فرزندم به خوابم بیاید و بعد تصمیم بگیرم و رضایت بدهم.» این شـرط خانواده فردی بـه نام رامین بود که سـال ۱۳۹۸ در جریان درگیری در جنوب شهر تهران فوت کرد. ضارب فردی به نام افشین بود که خودش هم زخمی و به بیمارستان برده شد. وقتی افشین بهبود نسبی پیدا کرد، توسط مأموران بازداشت و در نهایت به زندان منتقل شـد. پس از آن خانواده مقتول برای گرفتن رضایت پیگیر بودند اما مادر یک شـرط گذاشت؛ اگر پسرم به خوابم بیاید رضایت می‌دهم.

۴ سفته ضمانت

اواسـط سـال ۱۳۹۵ جـوان ۲۸سـاله‌ای به نام مسـعود در شـهرری متهم به قتل یکی از هم‌محلی‌های خود به‌نام علی شد. متهم سـه بار پای چوبه‌دار رفت و هر بار موفق شد از شاکی خود مهلت بگیرد. او با ابراز پشیمانی گفت: «کارم نظافت شیشه‌های برج بود. با سختی کار می‌کردم تا نان حلال کسب کنم. اهل شر و دعوا نبودم و از این حادثه خیلی پشیمانم و عذاب وجدان دارم.» تا اینکه سال ۱۴۰۱ در چهارمین باری که متهم پای چوبه‌دار رفت، اولیای دم برای بخشش ۳شرط گذاشته‌اند. اول اینکه خانواده متهم از آن محلـه بروند. دوم دریافت دیه و سوم اینکه متهم سفته‌ای بابت تضمین عدم ارتکاب جرم مجدد بدهد.

۵ ازدواج با مادر قاتل

«درصورتی حاضر به گذشـت هستم که مادر متهم پیشنهاد ازدواج مرا بپذیرد و ۲۰میلیون تومان نیز بابت دیه بپردازند.» این شرط پدری بود که فرزندش در سـال ۱۳۸۳ در جریـان مشاجره‌ای با مجید فوت کرد. پس از فوت بارها مـادر قاتل برای رضایت سراغ خانواده مقتول رفت و در نهایت پس از ۳سال، پدر مقتول شرط ازدواج با مادر و پرداخت دیـه ۲۰میلیونی گذاشـت که مادر مجید برای نجات فرزندش آن را پذیرفت.

۶ ساخت قبرستان در روستا

اواخر اسفندماه ۱۳۹۸ قاتل پدر و پسری که می‌رفت تا در زندان رجایی شـهر قصاص شود، با دیدن طناب‌دار، به پای خانواده مقتـول افتاد و درخواسـت بخشـش کرد. او ۳۰مردادماه ۱۳۹۳ در جریـان درگیـری خونینی در روسـتای سنگان شمال‌غرب تهران ۵نفر را زخمی کرده بود که ۲نفرشـان فوت کردند. روز قصاص التماس‌هایش جواب داد و در واپسین لحظات، اولیای دم با تعیین شرطی برای بخشـش، به قاتل برای اجرای آن مهلت دوماهه دادند. شرط اولیای دم این بود: ساخت یک قبرستان به‌نام پدر و پسر کشته شده در روستا.

۷ از شهر برو تا ببینیمت

پرداخت دیه، ترک تهران و حضور نداشـتن در جمع فامیل مانند مراسم عزاداری و عروسی، شرط عمه و شـوهرعمه برای بخشش پسری جوان بود که اول مهرماه ۱۳۹۳ در درگیـری پسـرعمه ۲۳ساله‌اش را به قتل رسانده بود. مقتول در یـک درگیری با ضربه چاقو به قتل رسید و عامل جنایت هم جوانی ۲۰ساله بود. قاتل ۶سال در زندان بود تـا اینکه اولیای دم ۳شرط گذاشتند که پرداخت دیه با کمک خیران و خانواده‌اش انجام شد. برای تحقق شـرط‌های نیز بعدی قاتل پذیرفت پس از آزادی از تهران خارج شود و به هیچ عنوان در جمع‌های فامیلی مانند مراسم عروسـی، عزاداری و... شرکت نکند؛ تا زمانی که زنده هسـتند چشمشان به قاتل پسرشان نیفتد.

۸ واریز ۱۰میلیون هرماه به‌حساب مادر قاتل

فرزندان زن میانسـالی که در جریان آتش گرفتن یک ویلا جـان باخته بود، بـه حرمت دست‌های پینه بسته مادر قاتل و پرداخت ماهانـه ۱۰میلیون تومان به‌حساب او، از قصاص گذشـتند. این رضایت پس از ۹سـال زندانی بودن قاتل به‌خاطر مادر مقتول به او داده شد.

۹ ساخت مدرسه به‌نام مقتول

۱۶سال پس از درگیری مرگبار پسرعمه و پسردایی در پارکی در شهرستان مرند، درحالی که قاتل در یک قدمی قصاص قرار گرفته بود، خانـواده مقتول به شرط سـاخت مدرسه‌ای به‌نام پسرشان در این شهر از مجازات قصاص گذشتند. این حادثه سال ۱۳۸۴ اتفاق افتاد و رابطه میان هـر دو خانواده را چنان تیره کـرده که اولیا دم درخواسـتی جز قصاص نداشـتند اما در نهایت سال ۱۴۰۰ شرط کردند که درصورت ساخت مدرسه‌ای به نام مقتول در شهرستان مرند از قصاص می‌گذرند.

۱۰ ازدواج خواهر و برادران قاتل و مقتول

مرد جوان افغانستانی که در پی مشاجره و درگیری هموطنش را در سـاختمانی نیمه‌کاره به قتل رسانده بود، با شرط ازدواج خواهرانش از مرگ نجات یافت. اولیای دم گفتـه بودند اگر دو خواهر قاتل، با دو برادر مقتول در افغانسـتان ازدواج کنند، حاضر به گذشت خواهند شد. رسیدگی به این پرونده از سال ۱۳۹۳ حوالـی فردیس کرج شروع شـد. حادثه‌ای که در آن غلام ۲۶ساله در درگیری جوان ۲۷ سـاله‌ای به نام امیر را به قتل رساند تا اینکه سال ۱۳۹۶ اولیای دم به آن شـرط عجیب رضایت دادند.

اینها زندگی خود را وقف پادرمیانی کرده‌اند

رضایت بگیران بی‌مزد و منت

«داوطلبانه پای کارند و گاه روزها، هفته‌ها و ماه‌ها برای تحقق خواسته‌شان تلاش می‌کنند. حتی مجبور به سفر و ارتباط گرفتن با خیران می‌شوند.» این شیوه کار افرادی است که خواسته‌شان گرفتن رضایت از خانواده مقتولان و جلوگیری از قصاص است. برخی از این افراد خودشان در حرفه‌های مختلف مانند دانشگاه، قضاوت، پزشکی و... مشغول کارند اما زمان کمک که می‌رسد پیشقدم می‌شوند و تا لحظه آخر برای گرفتن بخشش تلاش می‌کنند.

فطرس یاسایی؛ فعال اجتماعی

بازگشت به زندگی در وقت اضافه

کمک به رهایی ۲۶ زندانی از قصاص و سازش در بیش از ۳۰ پرونده محکومیت‌های مالی در ۲ سال اخیر تنها بخشی از فعالیت‌های فطرس یاسایی، بانوی صلح‌یار یزدی اسـت که از سـال ۱۳۸۸ همکاری‌اش را با شورای حل اختلاف یزد شروع کرد و اکنـون در زندان مرکزی یـزد فعالیت و پرونده‌های شورای حل اختلاف زندان را بررسی می‌کند. پرونده‌هایی که بیشترشان مربوط به قصاص نفس است. در ۹ماه ابتدایی سال گذشته موفق به سازش در ۹ پرونده قصاص نفس شده و گاه پرونده‌هایش ۱۰ نفر اولیای دم داشته که ۳ماه تابستان فقط برای موفقیت در جلب رضایت آنان تلاش کرده است. به‌گفته خودش زمان شروع کار تجربه‌ای در زمینه کمک نداشته اما حالا شیوه برخورد را می‌داند؛ «به اولیای دم می‌گویم حق دارید و اصلاً نمی‌خواهیم از حق شرعی و قانونی خود بگذرید، اما حقوق بشر کلا با اعدام مخالف است و اینکه گرفتن جان یک انسان دیگر، شما را آرام نمی‌کند پس بهتر است با صبوری گذشت کنید.» سخت‌ترین پرونده او مربوط به زندانی‌ای است که غیرعمد با شخص متوفی سر پول بحث کرده و منجر به فوت شده بود. او می‌گوید: «۱۸سالگی وارد زندان شد و پس از ۱۸سال با پیگیری مستمر و پرداخت دیه ۱۰۰ میلیون تومانی در نهایت آزاد شد.»

سید محمدعلی صادقی‌تکیه؛ استاد دانشگاه

ارزش حال خوب بیشتر است

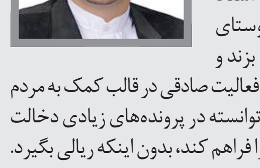

سـال ۱۳۹۲ پرونده‌ای در کنگاور در گروه حقوق‌دان‌ها مطـرح و مبلغی بـرای ایجاد سازش تعیین شد اما خانواده، ۷۰۰میلیون تومان کم داشـتند. همین موضـوع کافی بود تا سـیدمحمدعلی صادقی‌تکیه، استاد دانشگاه و حقوق‌دان راهی کنگاور و روستای کارخانه کند تا گپی با خانواده مقتول بزند و زمینه صلح را فراهم کند. از همانجا هم فعالیت صادقی در قالب کمک به مردم و صلح‌یار شروع شد. او در این سال‌ها توانسته در پرونده‌های زیادی دخالت و زمینه بخشش از قصاص بسـیاری را فراهم کند، بدون اینکه ریالی بگیرد. او می‌گوید: «علاقه به کمک و همراهـی برای زنده ماندن حتی یک نفر، هم باعث شده در این راه وارد شویم، گرچه برخی مواقع برای مسافرت‌ها و رفتن به جلسه‌های صلح و سازش افراد خودشـان هزینه می‌کنند، اما ارزش حال خوبی که در انسان ایجاد می‌شود، بیشتر است. در جلسه‌های سازش زمانی که اولیای‌دم رضایت می‌دهند تا محکومان آزاد شوند، لحظه بخشودگی برای ما ارزش معنوی بسیاری دارد و صلح‌یاران این حال خوب را با هیچ مبلغی عوض نمی‌کنند. البته اجر اخروی آن را درنظر می‌گیرند.»

حسن بابایی؛ کشاورز

کسب رضایت برای هم‌سلولی‌ها

حدود ۹سال به اتهام قتل در زندان بود اما پیش از اجرای حکم قصاص و در واپسین لحظه اولیای دم از قصاصش گذشتند و به او فرصت زندگی دوباره دادند. او هم بعد از آن تصمیم گرفت برای نجات افرادی با سرنوشت مشـابه‌خودش تلاش کند؛ افرادی که بدون قصد قبلی و ناتوانی در کنترل خشم و عصبانیت منجر به قتل و به قصاص محکوم شده‌اند. حسن بابایی این روزها سراغ خانواده‌های مقتولان در پرونده‌ها می‌رود تا با پادرمیانی از آنها رضایت بگیرد. او در یک مزرعه آفتابگردان در روستایی حوالی قزوین کار می‌کند و کشاورز اسـت و گرچه حقوق بالایی ندارد اما از وقتی که آزاد شده، هرماه بخشی از درآمدش را در اختیار خیران قرار می‌دهد تا بتوانند با پرداخت دیه، زندانیان به آغوش خانواده‌هایشان برگردانند. بابایی می‌گوید: «روزی که شنیدم اولیای دم مرا بخشیده‌اند انگار خواب بودم، پس از آزادی از زندان، فعالیتم را برای نجات زندانیان از مرگ شروع کردم. ابتدا فکرم را برای ۲نفر از هم‌سلولی‌هایم متمرکز کردم که سرنوشتی مشابه من داشتند. در نخستین تجربه روند سختی را گذراندم. بارها به مقابل خانه‌هایشان رفتم و هربار ناامیدانه برگشتم اما به تلاشم ادامه دادم، تا اینکه دل اولیای‌دم ۲ پرونده به رحم آمد و به شرط دریافت دیه قاتلان را بخشیدند.»

کاظم شاهرخ‌نیا؛ کارمند سازمان زندان‌ها

از هر دو قاتل یکی بخشیده شد

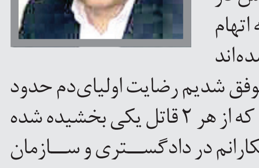

کارمند سازمان زندان‌هاست و از روزی که عضو شورای حل اختلاف زندان بندرعباس شده، توانسـته واسطه بخشـش حدود ۵۰زندانی محکوم به قصاص شـود. کاظم شـاهرخ‌نیا می‌گوید: «در بندرعباس در ۲سـال گذشـته حدود ۱۰۰نفر به اتهام قتل دستگیر و به قصاص محکوم شده‌اند که در این مدت با تلاش همکارانم موفق شدیم رضایت اولیای‌دم حدود ۵۰پرونده را جلب کنیم. به این معنا که از هر ۲ قاتل یکی بخشیده شده و این موفقیت بزرگی برای من و همکارانم در دادگسـتری و سـازمان زندان‌های استان هرمزگان است.» با پیگیری او و دوستانش، جوان‌های زیادی از پای چوبه‌دار نجات یافته‌اند. نمونه‌اش هم خردادماه سال گذشته بود. در آن سال مرد جوانی که حدود ۱۴سال قبل در یک جدال خونین در بندرلنگه مرتکب قتل شده بود با رضایت خانواده مقتول از طناب‌دار نجات یافت. این جوان در زمان جنایت ۲۳سـاله بود. تا اینکه با پیگیری‌های شـاهرخ‌نیا و دوسـتانش، ۲هفته قبل، اولیای‌دم از قصاص گذشتند و درخواست کردند که قاتل پسرشان باید آنجا را برای همیشه ترک کند.